

הסיבות להתנתקות מרצועת עזה בקיץ 2005

:: מיכה אשחר

תכנית וקוץ בה

תכנית ז'נבה שומנת בחובה בעיות לא מעטות. הנה כמה מהן:

- הצדדים להסכם המוצע בתכנית הם מדינת ישראל ואש"ף; לא מדינת ישראל והרשות הפלשתינית. אמנם אחר כך מופיע בנוסח ההסכם: "מדינת פלסטין תירש את אש"ף על כל זכויותיו וחובותיו", אך עדיין, ארגונים פלשתיניים אחרים יכולים להתנער מההסכם.

- בתכנית חסר מספר רב של הסכמות מהותיות אשר היו אמורות להיכלל בנספח (נספח X המופיע באתר ההסכם). למשל, מה תהיה סמכות המדינה הפלשתינית בנוגע להתנחלויות שיישאו בשטחה? מה הם נכסי דלא-ניידי שישאל תהיה מחויבת להשאיר בהתנחלויות? כיצד ינהל הצד הפלשתיני את חלקו בפרוודור שבין רצועת עזה לגדה? מה הנשק שכוחות הביטחון הפלשתיניים יורשו להחזיק (אין במסמך סעיף על חזרמת נשק בלתי חוקי)? כיצד יסומן הגבול בין שתי המדינות? מה מיקומן של שתי תחנות ההתראה הישראליות שיישאו בשטח הפלשתיני? מה יהיה מבנה הכוח הישראלי שיאייש את התחנות? עד היום, נספח X אינו קיים.

ב-18 בדצמבר 2003 נשא ראש הממשלה, אריאל שרון, נאום שבו הודיע כי כוונתו לבצע נסיגה חד צדדית מחלקים של יהודה שומרון וחבל עזה ואף לפנות התנחלויות, תכנית שהוא כינה 'התנתקות'. תכנית ההתנתקות, אמר היועץ הבכיר לראש הממשלה, דב וייסגלס, יצאה לאוויר העולם בין היתר בשל התמיכה הרחבה ביוזמת ז'נבה. גם יוסי ביילין אמר בריאיון למעריב, בספטמבר 2005, כי התוצאה של יוזמת ז'נבה היתה - לפי עדותו של אריאל שרון עצמו - החלטת שרון על הנסיגה החד צדדית מעזה כדי לבלום את הלחץ האפשרי לממש את יוזמת ז'נבה.

במהלך השנים שמאז הסכם אוסלו, הרשות הפלשתינית הגיעה למצב של "חדלות פירעון" מבחינת יכולתה לממש ריבונות בשטחים שעליהם היא מופקדת. הרשות סירבה לפרק מנשקן מיליציות שאינן סרות למרותה. זאת ועוד - גם אילו רצתה בכך הרשות היה הדבר קשה ביותר, כי כמות כלי הנשק והאוחזים בהם במיליציות הללו הלכה וגדלה. במצב זה אין משמעות לחתימה על הסכמים מול הרשות הפלשתינית, משום שלמעשה היא איננה ריבון, המסוגל לאכוף חוק, וכמובן שלא הסכם מדיני.

כך בא עלינו קיפאון מדיני ממושך. הקיפאון המדיני הזמין לחצים על ישראל ותכניות מדיניות שחלקן דומות לתכנית ז'נבה. תכנית זו הוצגה לעולם באוקטובר 2003 וגרפה תמיכה רחבה בציבור הישראלי בתוך זמן קצר. היא אף איימה להפוך - בשינויים לא משמעותיים - לתכנית המייצגת חלקים במחנה שמקובל לכנותו בשם 'ימין'.

גם החותמים על ההסכם מכירים למעשה בכך, כי אין פרטנר לחתימה על הסכם ששומר במפורש על אינטרסים החיוניים לקיומה של ישראל.

ישראל הראל, מראשי המתנחלים ומי שהיה יו"ר מועצת יש"ע, אמר בשיחה שהתקיימה בשנה שעברה בקיבוץ יטבתה, כי עיקרי תכנית ביילין מקובלים עליו, בשינויים קלים.

קצה הקרחון

בעצם ימי סוף אלול התפרסם ב'הארץ'-דה מרקר' מאמר שנראה לעין הרגילה כמאמר של האחד באפריל או אולי מתיחה לפורים.

הכותרת 'דמי חסות וסחיטה כהוצאות מותרות בניכוי למס' והתוק - בהתאם. למשל: 'דמי חסות ודמי סחיטה משולמים על ידי בעלי עסקים על מנת שיתאפשר לבעלי העסק להמשיך לנהל את עסקם באופן שוטף וללא הפרעות. הוצאה זו הכרחית לשמירה על העסק הקיים והכרחית לשם הפעלתו, ולכן ראויה לניכוי במסגרת ההוצאות השוטפות לצורכי מס. [...]'. הכותב, עו"ד (ר"ח) ג'ק בלנגה, ממשיך וטוען שבעבר לא נחשב דמי החסות לצורך ניקוי מס בגלל הסיבה הטיפשית שאין להתיר הוצאות שמקובל בעברה. הוא דורש לשנות תפישה מעוותת זו ומסיים: "בתי המשפט הציגו את ניכוי דמי הסחיטה כהוצאה שהיא סחיטה נוספת של המדינה על ידי בעל העסק בגין המס המגיע לה. לדעתי, המצב הוא הפוך" לא, זה לא האחד באפריל.

הבנות ז'נבה: "אני מעריכה שלעולם לא יהיה הסכם שבו יהיה כתוב במפורש שהפלסטינים מוותרים על זכות השיבה". מכאן עולה שגם החותמים על ההסכם מכירים למעשה בכך, כי אין פרטנר לחתימה על הסכם ששומר במפורש על אינטרסים החיוניים לקיומה של ישראל.

זאת ועוד – אחת המשענות החשובות ביותר לקיום תכנית ז'נבה בגרסאותיה השונות, היא זו הטריטוריאלית: לפלשתינים יינתנו שטחים בנגב, ואילו רוב ההתנחלויות – ובהן גם כאלו המבודדות והמרוחקות מיישובים יהודיים אחרים – יישארו במקומן. ישראל הראל, מראשי המתנחלים ומי שהיה יו"ר מועצת יש"ע, אמר בשיחה שהתקיימה בשנה שעברה בקיבוץ יטבתה, כי עיקרי תכנית ביילין מקובלים עליו, בשינויים קלים. התכנית הללו ממשיכות את ביתור השטח למקטעים קטנים נוספים. כך מושגות שתי מטרות: מניעת רציפות טריטוריאלית פלשתינית, והארכת הגבולות הישראליים.

יתרונות ההתנתקות

ערב המשאל שנערך בין מתפקדי הליכוד על תוכנית ההתנתקות, ניסה אריאל שרון לדבר אל לב הבוחרים באמרו ש"זה או ההתנתקות שלי או ז'נבה שלהם". שרון ספג מהלומה באותו משאל, אבל עצם ההכרזה על תוכנית ההתנתקות והנחישות שלו לבצע אותה, הנחיתו מהלומה ישירה בפרצופם של יוזמי ז'נבה. תחילה התנגד ביילין לתכנית ההתנתקות, ונאלץ לתמוך בה בהמשך בעקבות לחץ ציבורי.

באפריל 2004 ביקר שרון בארה"ב וקיבל מכתב מהנשיא בוש, המכיל עקרונות חשובים: יישוב הפליטים לא יהיה בישראל אלא במדינה הפלשתינית; ישראל לא תיסוג לקווי הפסקת האש משנת 1949; כמו כן הנשיא בוש ציין בנאומו כי שרון קיבל החלטה לפרק התנחלויות וליצור רצף טריטוריאלי פלשתיני.

בכך, ובעקרונות שהציג במכתב שניתן לשרון, אישר בוש למעשה את מטרות ההתנתקות כפי שהן מוצגות כאן:

1. מדינת ישראל תהיה מדינה יהודית דמוקרטית ולא תקלוט תושבים ערבים במספר שישנה עובדה זו.
2. לישות הפלשתינית תהיה רציפות טריטוריאלית במידה רבה יותר, וכך יתאפשר לפלשתינים לקיים חיים כלכליים ופוליטיים אינטגרליים.
3. לא יהיה זה בלתי אפשרי, כי למדינת ישראל יהיה גבול שניתן להגן עליו בנשק קונבנציונלי.

מלבד בעיות עקרוניות אלה, קיימת בעיה גם בניסוח התכנית ובביסוסה. כך למשל התכנית מבססת את פתרון שתי המדינות על החלטות מועצת הביטחון של האו"ם 242 ו-338, אך החלטות אלה אינן עוסקות כלל בהקמת מדינה פלשתינית, אלא בנסיגה משטחים שכבשה ישראל.

כל אלה מצביעים על רשלנות גדולה בניסוח ההסכם.

אבל, הבעיה המרכזית של התכנית היא בהצעה להפסקת קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. עניין זה עולה בבהירות מעיון בסוגיית הפליטים כפי שהיא מופיעה בתכנית. תכנית ז'נבה מבססת את התייחסותה לבעיית הפליטים, בין היתר על החלטת מועצת הביטחון 242 והחלטת העצרת הכללית 194.

החלטה 242 אינה נוגעת בנושא זה אלא באופן כללי ביותר ("הגעה להסדר צודק של בעיית הפליטים" בתרגום חופשי). החלטה 194, שנוסחה בנובמבר 1948, עסקה בעיקר בניסיון לסיים את המלחמה. מתוך סעיף 11 שלה: "העצרת הכללית) קובעת כי פליטים המעוניינים לחזור לבתיהם ולחיות עם שכניהם בשלום יוכלו לעשות זאת במועד האפשרי המוקדם ביותר, וכי ישולמו פיצויים עבור רכושם של אלו שיבחרו שלא לחזור, ועבור רכוש שניזוק או אבד..."

משמעותה של החלטת ההחלטה היא הפסקת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. ישראל לא תהיה יהודית כי היהודים יהיו בה מייעוט. קיימים אמנם "פתרונות יצירתיים" כמו אי-מתן זכות הצבעה לתושבים ערביים או "פשרה פונקציונלית" פרי מוחם של דיין ופרס, שעליה חזר לא מזמן שאול יהלום מהמפד"ל: השטח יהיה בריבונות ישראל, ואילו הערבים תושבי ישראל לא יהיו אזרחים בה, אלא אזרחי מדינה אחרת. המשותף להצעות אלו הוא כי מדינת ישראל לא תהיה דמוקרטית.

בניסיון לצמצם את הרושם שנוצר בעניין זכות השיבה אמרה יולי תמיר, שחתמה על מסמך

באפריל 2004 ביקר שרון בארה"ב וקיבל מכתב מהנשיא בוש, המכיל עקרונות חשובים: יישוב הפליטים לא יהיה בישראל אלא במדינה הפלשתינית; ישראל לא תיסוג לקווי הפסקת האש משנת 1949

התכנית מבססת את פתרון שתי המדינות על החלטות מועצת הביטחון של האו"ם 242 ו-338, אך החלטות אלה אינן עוסקות כלל בהקמת מדינה פלשתינית, אלא בנסיגה משטחים שכבשה ישראל.

